

POLSKA AKADEMIA NAUK
WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH I SPOŁECZNYCH
KOMITET SŁOWIANOZNAWSTWA

SLAVIA
ORIENTALIS

Rocznik LXIII

Nr 1

Warszawa 2014

Wydawca:
Komitet Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk

Publikacja dofinansowana ze środków
Polskiej Akademii Nauk

REDAKTOR NACZELNY
Adam Bezwiński

SEKRETARZ REDAKCJI
Beata Trojanowska

KOMITET REDAKCYJNY
Wojciech Chlebda, Andrzej Dudek, Stefan Kozak, Izabella Malej,
Eliza Małek, Joanna Mędelska, Michael Moser, Andriej Ranczyn, Janusz Rieger

© Copyright by Komitet Słowianoznawstwa PAN
Warszawa 2013

ADRES REDAKCJI
„Slavia Orientalis”
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Instytut Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej
85-601 Bydgoszcz
ul. Grabowa 2
tel. 52 341 14 02 w. 46
e-mail: slavia@ukw.edu.pl

Realizacja wydawnicza: PAN Warszawska Drukarnia Naukowa
Skład i druk: PAN Warszawska Drukarnia Naukowa
ul. Śniadeckich 8, 00-656 Warszawa
tel./fax 22 628-76-14
e-mail: wdnpan@wdnpan.pl
www.wdnpan.pl

SPIS TREŚCI

LITERATUROZNAWSTWO. KULTUROLOGIA

Tomasz Hodana – Московское государство глазами православных граждан Речи Посполитой накануне и в годы Смуты	7
Barbara Stawarz – Między grozą a przyjemnością. O wyrażaniu emocji w elegii rosyjskiej końca XVIII i początku XIX wieku	19
Małgorzata Burzyńska – Osobowość jako ognisko dziejów. Relacja oka i pola widzenia w historiozofii Aleksandra Błoka	41
Elżbieta Mikiciuk – Rosja w niepublikowanym dramacie Stanisława Brzozowskiego <i>Z dymem pożarów</i>	63

JĘZYKOZNAWSTWO

Janusz Rieger – Huculskie nazwy miesięcy w zapisach terenowych Jana Janowa z lat 1936-1938 (w związku z podziałami językowymi Huculszczyzny)	79
Jolanta Mędelka, Maria Jankowiak-Rutkowska – <i>Kolchoskontor, Spezumsiedler, Balanda, Schtschi</i> и другие лексические особенности в языке поэзии российских немцев	89
Andrzej Charciarek – О специфике перевода польских фразем на русский язык	109

OMÓWIENIA. RECENZJE

Marzena Kuraś: Andriej Moskwin, <i>TEATR BIAŁORUSKI: 1920-1930. ODDRODZENIE I ZAGŁADA</i> , Warszawa: BEL Studio, 2013, ss. 435	123
Irena Rudziewicz: „STUDIA WSCHODNIOŚLAWIAŃSKIE“, Białystok: Uniwersytet w Białymstoku, 2012, ss. 319	126
Andrzej Charciarek: Анна Петрикова, <i>ПРОПОВЕДЬ КАК КОММУНИКАТИВНО-КУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН</i> , Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2010, ss. 367 (Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Monographia; 114) (AFPh UP 285/367)	129

Kinga Paraskiewicz: Małgorzata Abassy, KULTURA WOBEC POSTĘPU I MODERNIZACJI. ROSJA I IRAN W PERSPEKTYWIE PORÓWNAWCZEJ, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013, ss. 592	132
Andrzej Dudek: Памела Дэвидсон, БИБЛИОГРАФИЯ ПРИЖИЗНЕННЫХ ПУБЛИКАЦИЙ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ВЯЧЕСЛАВА ИВАНОВА: 1898-1949, под ред. К. Ю. Лаппо-Данилевского, Санкт-Петербург: „Каламос”, 2012, ss. 339	135
Jolanta Jóźwiak: Мария Львовна Ковшова, ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ВО ФРАЗЕОЛОГИИ. КОДЫ КУЛЬТУРЫ, Москва: Издательство Книжный дом „ЛИБРОКОМ”, 2012, ss. 456	138
SPRAWOZDANIA	
Halina Korbicz: Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji <i>Literatura ukraińska w kręgu zagadnień komparatystyki</i> (Poznań, 14-15 maja 2013)	143
Anna N. Wilk, Iłona Gwóźdź-Szewczenko, Małgorzata Filipek, Jadwiga Skowron: Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji <i>Wielkie tematy w literaturach słowiańskich. Zmysły</i> (Wrocław, 16-18 maja 2013)	146
Dariusz Dąbrowski: Sprawozdanie z VII Międzynarodowej Konferencji <i>Комплексный подход в изучении древней Руси. 1150-летие славянской письменности</i> (Moskwa, 17-20 września 2013)	151
Zofia Rudnik-Karwatowa – Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Słowiaoznawstwa PAN (Warszawa, 21 października 2013 r.)	154
NOTY O AUTORACH	157
KSIĄŻKI NADESŁANE	161
BIBLIOGRAFIA	163

ciekawe są obserwacje Autorki na temat koncepcji modeli rzeczywistości, oparte na elementach, które ona sama zidentyfikowała jako symbole tożsamości grupowej na poziomie wspólnoty. Przybliży ona postaci najbardziej reprezentatywnych dla swoich kultur myślicieli, Aleksego Chomiakowa oraz Szejcha Szahid Fazlallah Nuriego, którzy dokonali ich opisu.

Ostatnia, czwarta część pracy stanowi ciekawe podsumowanie tematu w perspektywie porównawczej. Charakteryzuje ona paradygmat kultury rosyjskiej i irańskiej w momencie jej zetknięcia z modernizacją. Autorka skupia się na warstwie idei i związanej z nimi symboliki. Warto podkreślić, iż określenie ewolucji paradygmatu jest cenną przesłanką do stworzenia modeli badanych kultur i postawienia hipotez, na temat dalszych kierunków jego rozwoju.

Małgorzata Abassy, będąc z wykształcenia filologiem, dysponuje odpowiednim warształem metodologicznym (krytyczna analiza tekstów), nieodzownym w prowadzeniu badań kulturoznawczych. Głównym jej atutem jest znajomość języków rosyjskiego i perskiego, literatur obu narodów a także uwarunkowań historyczno-społecznych. W swej pracy wykorzystywała obszerną literaturę, w tym: 40 słowników i encyklopedii (w języku angielskim, perskim, polskim oraz rosyjskim), teksty źródłowe (w tym 56 perskich, w tym trudnodostępnych) oraz liczne opracowania i monografie. Warto podkreślić, że praca ta zawiera także streszczenie w języku angielskim i rosyjskim, co z pewnością poszerzy krąg jej odbiorców.

Publikacja „Kultura wobec postępu i modernizacji. Rosja i Iran w perspektywie porównawczej” jest niezwykle wartościową pracą filologiczno-kulturoznawczą, tak pod względem poznawczym jak i intelektualnym. Stanowi ona cenne źródło dla wszystkich zainteresowanych kulturą Rosji i Iranu, a także dla tych, którzy badają pozornie obce sobie modele kultur.

Kinga Paraskiewicz

Памела Дэвидсон: БИБЛИОГРАФИЯ ПРИЖИЗНЕННЫХ ПУБЛИКАЦИЙ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ВЯЧЕСЛАВА ИВАНОВА: 1898-1949, под ред. К. Ю. Лаппо-Данилевского, Санкт-Петербург: Каламос 2012, ss. 339.

W roku 2012 ukazała się w Sankt-Petersburgu bibliografia utworów Wiaczesława Iwanowa (1866-1949) wydanych za życia rosyjskiego poety i myśliciela. Publikacja firmowana jest przez University College London (School of Slavonic and East European Studies) i Институт Русской Литературы (Пушкинский Дом) Российской Академии Наук.

Autorka bibliograficznego zestawienia – prof. Pamela Davidson wskazuje w artykule wstępnym na inspiracje do pracy ze strony nieżyjących już dzieci rosyjskiego pisarza: Lidii Iwanowej i prof. Dymitra Iwanowa oraz życzliwą pomoc działającą w Rzymie Centrum badań nad spuścizną Wiaczesława Iwanowa „Convivium”.

Prof. Davidson jest autorką kilkudziesięciu prac o twórczości autora *Gwiazd przewodnich* (w tym dwóch książek: *The Poetic Imagination of Vyacheslav Ivanov. Russian Symbolist's Perception of Dante*, Cambridge 1989; *Vyacheslav Ivanov and C. M. Bowra: A Correspondence from Two Corners of Humanism*, Birmingham 2006). Prócz tego, brytyjska slawistka w 1996 roku opublikowała przewodnik bibliograficzny, zbierający dostępne w owym czasie informacje o badaniach iwanoznawczych na świecie¹. Autorka omawianej bibliografii przypomina we wstępie o założeniach edytorskich przewodnika z 1996 r., zaznaczając, że względu wymagania serii, w ramach której ukazała się amerykańska publikacja, nie można było włączyć do przygotowanej wówczas edycji informacji o dziełach Iwanowa, lecz jedynie bibliografię prac jemu poświęconych (s. 8). Ta informacja jest myląca, bowiem jeden z rozdziałów przewodnika z 1996 roku, zatytułowany: *Writings by Viacheslav Ivanov*², na ponad dziesięciu stronach zawiera dane bibliograficzne o najważniejszych utworach rosyjskiego poety-myśliciela.

Bezsprzecznie jednak omawiana edycja z roku 2012 jest pierwszym tak obszernym przedsięwzięciem bibliograficznym, odnotowującym 627 publikacji Wiaczesława Iwanowa opublikowanych w latach 1898-1947. W *Библиографии прижизненных публикаций произведений Вячеслава Иванова* wyodrębniono sześć działów: *Wiersze, Proza, Dramaturgia, Przekłady* (zarówno dokonywane przez, jak również przekłady jego utworów), *Działalność redakcyjna*. Po raz pierwszy publikowane jest zestawienie obrazujące translatoryczną aktywność Iwanowa – tłumacza poezji antycznej.

Chronologiczny układ prezentowanych informacji daje wyobrażenie o całościowej dynamice twórczości rosyjskiego poety-myśliciela, jak również o jego preferencjach dla poszczególnych form wypowiedzi w różnych okresach twórczości. Autorka omawianej *Bibliografii*... zwraca uwagę, że największa aktywność publikacyjna Iwanowa przypada na lata 1903-1918, co wyjaśnianie jest, z jednej strony, psychologicznym mechanizmem chęci zaznaczenia swojej obecności w życiu literackim Rosji przez dojrzewającego pisarza, a z drugiej strony – historyczno-kulturową motywacją epoki obfitującej w ważne, skłaniające do reakcji wydarzenia społeczne i artystyczne (s. 9).

¹ Zob.: P. Davidson, *Viacheslav Ivanov. A Reference Guide*, ed. R. Gottesman, New York: G. K. Hall & Co. An Imprint of Simon & Schuster Macmillan 1996, ss. 382. Zob. recenzję tej publikacji: "Slavia Orientalis" 1997, nr 1, s. 163-165. Internetowy wariant wspomnianego przewodnika bibliograficznego jest dostępny na stronach cenionej Rosyjskiej Biblioteki Wirtualnej (Русская виртуальная библиотека): http://rvb.ru/ivanov/3_bibliography/davidson/toc.htm.

² Zob.: P. Davidson, Pamela Davidson, *Viacheslav Ivanov. A Reference Guide*... s. XXXI- XLII.

Prezentowana *Bibliografia...* rzuca nowe światło na problem interpretacji sensów zawartych zwłaszcza w eseistycznych, prozatorskich dokonaniach Iwanowa. Zestawiane z przekładami tych dzieł na języki obce, zyskują dodatkowy walor. P. Davidson pisze o zjawisku „wzajemnego oświeclania się” przekładów, uszczegółowienia, doprecyzowywania, ich dookreślającej funkcji, realizowanej wobec oryginałów (s. 13), o tym, że Iwanow przez całe życie prowadził dialog ze swoimi tekstami, obrastającymi w dodatkowe odcienie znaczeniowe w przekładach na inne języki (s. 14).

Istotne informacje o strukturze i zasadach przygotowania omawianej publikacji zawiera rozdział *Правила оформления Библиографии*, napisany przez jej redaktora – Konstantego Łappo-Danilewskiego. Oprócz profesjonalnie i szczegółowo przygotowanych wyjaśnień dotyczących technicznych zasad zastosowanych opisów bibliograficznych, bardzo pomocnych w praktycznym korzystaniu z *Библиографии...* indeksów (*Художественные произведения, Статьи и рецензии, Письма, Переводы; Редактирование, Переводы произведений Вяч. Иванова, Указатель имен*), rozdział ten zawiera ważną konstatację, wyjaśniającą relację między zawartością omawianej publikacji i jej tytułem. Zgodnie z deklaracją Redaktora (s. 181-182), celem *Библиографии...* jest dokumentacja literackiej działalności Iwanowa, w związku z czym, zastosowano w publikacji cztery ograniczenia, eliminujące szereg tekstów (kronikarskie notatki publikowane w gazetach „Московские ведомости”, „Гражданин”; podręczniki, których autorem był Iwanow; wywiady z pisarzem i relacje ze spotkań z nim; zapisy nutowe utworów muzycznych skomponowanych do słów poety). Z jednej strony, wspomniana informacja pozwala precyzyjnie lokować swoje oczekiwania wobec omawianej publikacji, z drugiej jednak, pozostawia wrażenie niedosytu możliwych do zaprezentowania informacji, które ukazałyby wielostronny dorobek pisarza w dodatkowym oświecieniu. Bibliografie dotyczące twórczości poszczególnych autorów często nie rezygnują przecież z zamieszczenia informacji o materiałach, co do których autorstwo nie jest ustalone, lub takich, w przypadku których mamy do czynienia z autorstwem zbiorowym, bądź takich, które zaliczane są do tekstów drobnych, mniej istotnych z punktu widzenia głównych nurtów twórczości (tzw. dubia, varia).

Użytkownik *Библиографии...* otrzymuje również ważną informację o naukowo-edytorskim kontekście jej przygotowania. Publikacja ta stanowić ma pomoc w rozpoczętych przez Институт Русской Литературы (Пушкинский Дом) РАН pracach nad małym, dwunastotomowym, akademickim wydaniem utworów Władysława Iwanowa.

Pierwszy wariant omawianej publikacji zaprezentowany został w 2011 r. w wersji elektronicznej, ogłoszonej na stronie University College London: <http://discovery.ucl.ac.uk/1322699/>, gdzie funkcjonuje do dziś. Zamierzeniem Autorki jest bowiem ciągle uzupełnianie informacji podanych w *Библиографии...* Ze wstępu

dowiadujemy się również, o zamiarze wydania drugiej części publikacji, obejmującej teksty Wiaczesława Iwanowa wydane do 1993 roku.

Omawiana *Библиография прижизненных публикаций произведений Вячеслава Иванова: 1898-1949* to książka wartościowa i bardzo przydatna, zwłaszcza dla poszerzającego się grona czytelników i badaczy dorobku autora *Cor Ardens*. Informacje o przygotowywanym akademickim wydaniu dzieł poety-myśliciela z pewnością stanowią będą nowy impuls do badań i interpretacji jego dorobku. Rolę nie do przecenienia w tym dziele odegrała publikacja czterotomowego, tzw. „brukselskiego”, wydania tekstów Wiaczesława Iwanowa³. Przygotowywane wydanie akademickie stanowić może rodzaj „drugiego otwarcia” w badaniach iwanoznawczych. *Библиография прижизненных публикаций произведений Вячеслава Иванова* stanowi zapowiedź nowej jakości wspomnianych badań.

Wiaczesław Iwanow zdawał sobie sprawę z trudności, wobec której staną badacze, a zwłaszcza bibliografowie jego różnorodnego, publikowanego w wielu miejscach na świecie dorobku. Parafrazując Horacjańską frazę z *Satyr* „disiecti membra poetae”, w liście z 1929 zaadresowanym do Jewsieja Szora, napisał: „Библиографы не сумеют собрать мои растерзанные члены”⁴. Omawiana publikacja to istotny krok w działaniach prowadzących do tego, aby przepowiednia poety nie spełniła się.

Andrzej Dudek

Мария Львовна Ковшова, ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ВО ФРАЗЕОЛОГИИ. КОДЫ КУЛЬТУРЫ, Москва: Издательство Книжный дом „ЛИБРОКОМ”, 2012, ss. 456.

Wśród prac z zakresu lingwistyki kulturowej, które ukazały się w ostatnich latach, na uwagę zasługuje monografia Marii Kowszowej *Лингвокультурологический метод во фразеологии. Коды культуры*, wydana w Moskwie w 2012 r., przez Dom Książki „LIBROKOM”. Warto odnotować, iż już w 2012 r., a więc w bardzo krótkim czasie po „premierze” ukazało się drugie wydanie, co wyraźnie świadczy o większym, niż pierwotnie zakładano, zainteresowaniu pozycją, do przeczytania której chciałabym zachęcić polskich specjalistów.

³ В. Иванов, *Собрание сочинений*, т. I-IV, под ред. Д. Иванова и О. Дешарт (т. IV при участии А. Б. Шишкина), Bruxelles: Foyer Oriental Chrétien 1971-1987.

⁴ Сут. за: П. Дэвидсон, *Библиография прижизненных публикаций произведений Вячеслава Иванова: 1898-1949*, под ред. К. Ю. Лаппо-Данилевского, Санкт-Петербург: Каламос 2012, s. 7.